

PACIETĪBAS VINGRINĀJUMS

Režisora Regnāra Vaivara izrāde *Suņu ciema Nelaiimes lācis* reflektē par vardarbības ietekmi uz cilvēka pašcieņu un vērtību sistēmu, turklāt – caur reliģiskas morāles prizmu **Teksts Toms Čevers**

Režisors Regnārs Vaivars savās pēdējā laika izrādēs pievērsies mūsu sarežģītajai sociālajai realitātei, izgaismojot tās neērtos vaibstus. Sirku Peltolas *Mazā naudziņa* (2022) Latvijas Nacionālajā teātrī smeldzīgi atklāja funkcionālu traucējumu skarta indivīda fatālo cīņu ar ikdienišķiem sadzīves pārbaudījumiem, Andrusa Kivirehka *Igaunu bērēs* 1999 (2022) Liepājas teātrī režisors bija iecerējis runāt par pagātnē pielautajām kolektīvajām kļūdām, kas joprojām kavē mūs ceļā uz labklājīgu dzīvi šodien, savukārt radošās komandas sacerētājā *Burbulī* (2023) Valmieras Drāmas teātrī pagājušās sezonas izskaņā ar diskutablu gaumes un humora izjūtu dokumentēja mūsu kopīgo pandēmijas laika pieredzi, kas izaicināja sabiedrības savstarpējās solidaritātes robežas.

Arī režisora jaunākā izrāde, kuras pamatā ir paša sarakstītā luga *Suņu ciema Nelaiimes lācis*, uz Latvijas Nacionālā teātra Lielās zāles skatuves pašreizējo starptautisko notikumu kontekstā reflektē par vardarbības ietekmi uz cilvēka pašcieņu un vērtību sistēmu, turklāt to skata caur reliģiskas morāles prizmu, kas sludina: «Es jums saku: jums nebūs pretim stāvēt ļaunajam; bet, kas tev sit labajā vaigā, tam pagriez arī otru.»

SVĒŠAJIEM SLĒGTA ZONA

Iestudējuma aprakstošais nosaukums vedina uz domām par Andreja Upīša garstāstu, kas māca mūsdienās tik iecienīto atziņu, ka vienmēr ir jāsāk ar sevi, nevis voluntāru palaušanos, ka problēmas atrisināsies pašas no sevis vai vismaz ar kāda laimes lāča gādību. Taču patiesībā tā ir parafrāze par režisora Larsa fon Trīra provokatīvo filmu *Dogvila* (2003), arī tēlu sistēma un negaidītie sižeta pavērsieni, kas mudina ar mizantropisku skatu uzlūkot cilvēku, ir acimredzami patapināti no dāņu mākslinieka scenārija.

Par spīti teātra ierobežotajām tehniskajām iespējām iepretī kino industrijai, radošajai grupai ir izdevies radīt iespaidīgu un rūpīgi izstrādātu vizuālo ainavu, kas Dieva atstāto ciematu, kurā negaidīti ierodas jauna pilsētniece, lai lūgtu patvērumu un pašapliecinātos veiksmīgi realizētā humānās palīdzības misijā, rāda noslēpumainu, bezcerībā slīgstošu un vienlaikus

■ Izrādes mākslinieku kopdarbs askētiski iekārtoto skatuvi vērš monumentālu un uz gigantiskajiem aizslietņiem, kas to norobežo, skatienam atklāj sirreālas gleznas hiperreālisma stilā. Attēlā – pilsētniece Lilīta (Laura Silīņa; no kreisās) un viena no ciemniecēm (Sanīta Paula). Foto – Mārcis Baltskars

arī neaptverami plašu un bīstamu – kā nolemtu vietu bez robežām.

Režisoram uzticīgais scenogrāfs Valters Kristbergs skatuvi iekārtojis sev ierasti askētiski un notiekošajam piešķīris monumentālu iespaidu, atklājot skatuves kārbu līdz dibensienai un spēles telpu norobežojot ar gigantiskiem, bet manevrējamiem puscaurspīdīgiem aizslietņiem, uz kuriem kā darbību organizējošiem elementiem norādīts jau lugā. Ar video-mākslinieka Toma Zelģa dalību tie atdziļojas iespaidīgos varoņu tuvplānos un pastāvīgi paplašina jau tā atkailinātās skatuves izmērus. Filmēšanu tiešraidē ar viedtālruniņiem veic aktieri paši, tos veikli uzstādot izrādes gaitā. Video ir pārsteidzoši precīzi kadrēti, samērojot filmētāja paša seju ar citu varoņu reālajiem siļuetiem tālākā skatuves plānā un spēlējoties ar ķermeņu mērogiem dzīvajā un digitālajā realitātē. Te spoguļojas arī kostīmu mākslinieces Madaras Botmanes varoņiem atlasītie lietoto apģērbi kankari un no raibiem vateņiem darinātie ekstravagantie, bet pagalam nepraktiskie apmetņi, kas iezīmē varoņu bērnišķīgo vēlmi būt īpašiem visnotaļ nožēlojamās sadzīves apstākļos.

Rezultātā mākslinieku komandas darbs skatienam nereti atklāj šķietami sirreālas gleznas hiperreālisma stilā, kuras var izbaudīt kā pašvērtīgus komentārus par dzīvi svešajiem slēgtā zonā. Skatuves efektīgais noformējums ir vilinošs, atmosfēru veido arī gaismu mākslinieka Oskara Pauliņa iecerētā pastāvīgā krēslas un tumsas mija, taču tā arī krietni apgrūtina redzamību un fiziski nogurdina.

TAIPUS ROBEŽAI

Apkārtējā vide dod auglīgu iespēju oriģināliem spēles noteikumiem, bet tās potenciālu gan nav izdevies izmantot. Mēģinot adaptēt filmas scenāriju, tekstā abstrakti tvertie notikumi vien dažbrīd tiek piesaistīti konkrētām dzīves reālījām, un tā vien šķiet, ka autors ir meklējis iespēju, lai teātra hronikā atstātu savus daiļrunīgos dzīves un darba vērojumus. Tā vidū formulētas arī vairākas pārdomas rosinošas tēzes, piemēram, nav māksla prasīt no sevis, bet gan panākt to pašu no citiem. Lai nenodarītu ļaunumu, no sevis drīkst prasīt tikai tik, cik spēj izspiest no otra.

Rezultātā publicitātes materiālos plaši

NO SEVIS DRĪKST PRASĪT TIK, CIK SPĒJ IZSPIEST NO OTRA

apspriedē reliģijas konfrontācija ar šodienas cilvēka dzīves izjūtu kļūst visai epizodiska, kaut arī nav noliedzams, ka režisors tai ķēries klāt ar entuziasmu, ko apliecina izrādes programmā lasāmais autora kristīgais manifests kopsakarā ar apkopotajiem atšķirīgu konfesiju mācītāju viedokļiem. Piedevām ārpus jebkāda konteksta izskanējušās vaļsirdīgās replikas par aktiera un režisora darba specifiku skatītāja smadzenēm jau draud ar pārslodzi, meklējot fragmentāri pasniegtās informācijas kopsakarības.

Stāsta izejas punkts ir meitas un tēva attiecību krahs. Lilita, kura sen vairs nav pusaudze, bet varbūt tomēr ir mileniāle, pamet, visticamāk, tēva izkārtotu sinekūru kādā labdarības fondā, lai pierādītu savu patstāvību un īstenotu naivo apņemšanos mainīt cilvēkus, darot viņiem labu un... atbrīvojot viņus pašus no sevis. Jau nā sieviete nonāk, kā izrādās, sadistiskā

postmoderno viduslaiku kopienā, kas noliedz jebkādas vērtības, bet vienlaikus ļauj dogmatiskai ticībai, ko apstiprina tikko sadzirdami skaitītās lūgšanas. Tā demonstratīvi norobežojas no civilizācijas, bet tomēr nesmādē tās piedāvātos labumus, tas ir, humāno palīdzību. Tā kā iesaistītie runā par vietām šaipus un taipus robežai, pašreizējo aktuālo notikumu kontekstā ciemniekos var saskatīt nezināmas tautības un nenosakāmas motivācijas vadītu bēgļu prototipu, kurus individualizē tikai personiskas dīvainības. No šādas perspektīvas raugoties, šos cilvēkus stigmatizēt kā zemiskus neliešus ir visai pārdoša izvēle. No otras puses – tik radikāls skatījums mudina atbildēt uz mūžīgo jautājumu, kas cilvēku padara par to, kas viņš ir.

VĒSTĪJUMA KONFLIKTS

Regnārs Vaivars vardarbību, ko piedzīvo Lilita, un viņas nelokāmo pacietību, kas robežojas ar sadomazohismu, acīmredzami hipertrofē. Tā tiek izspēlēta ar apzināti absurdu vienaldzību, ko akcentē jau remarkās paredzētā vērsšanās pie skatītājiem, aktieriem par sevi dažbrīd stāstot trešajā personā. Līdz ar provokatīvi neitrālo attieksmi, varoņiem par Lilitas sistematisko izvarošanu runājot ar tādu pašu nosodījumu kā par labdienas nepadošanu pretimnācējam, skatītājs visiem līdzekļiem mērķtiecīgi tiek distancēts no notiekošā.

Iespējams, režisors ir gribējis pasargāt aktieru un skatītāju mentālo veselību, novēršot dziļāku līdzpārdzīvojumu, un vienlaikus aicināt racionāli analizēt notiekošā cēloņus un sekas. Taču galu galā vardarbība likumsakarīgi tiek trivializēta. Tam šoreiz grūti rast attaisnojumu, jo sevišķi tāpēc, ka, strādājot ar tik smagiem jautājumiem acīmredzami nepiemērotā intonācijā, izrādē neuzkrājas enerģija, kas kāptu pāri skatuves rampai. Radošā komanda nononāk līdz vispārcilvēciskai atzīņai par nodevību, par ļaunuma dusošajiem asniem, kas gaida izlaušanos un saindē visus, diskreditējot pat cēlākos nodomus.

Vēstījuma konflikts slēpjas apstākļi, ka ciemnieki sektantiskā centībā, neapzināti veicot īpatnēju sociālo eksperimentu, apņemas nodzīt Lilitu, lai pārbaudītu šīs autsaideres nodomu patiesumu un mūžīgi paturētu sev par verdzeni, bet Lilitas

miers aizvien liek viņiem justies nepilnvērtīgiem. Lilitas vārds mitoloģijā, kā zināms, nes dēmona pavadinātāja slavu. Taču Lauras Siliņas veidotā pašapzinīgā tēla motivācija jau no sākta gala ir neskaidra, ārpus atsevišķiem tekstā balstītiem pavedieniem nav noprotams, pret ko vai par ko viņa iestājas – cik daudz viņas spītā ir izlutinātas meitenes kaprīzes un cik daudz – beznosacījuma ticības spējai pārveidot pasauli. Šķiet, aktrise mēģina fiziski izturēt izrādi līdz galam, cenšoties izpildīt režisora uzdevumu būt nesalaužamai moceklei ar nezdūdoši elegantu stāju un vienlaikus neļauties emocijām, no kā ir gandrīz neiespējami norobežoties šādā materiālā.

Lilitas tēls nosaka izrādes un lugas tēmas atslēgas vārdus – stoicisms un padošanās. Par šīm savstarpēji konkurējošajām morāles kategorijām ir interesanti domāt. Pienāk brīdis, kad Lilita negribīgi, bet tomēr salūst, jo arī viņa ir tikai cilvēks. Izspēļojot galēju piemēru, tiek apšaubīta kristīgās mācības universālā daba un iezīmētas žēlsirdības un nevardarbīgas pretošanās politikas robežas. Taču režisora vārdi par varmākas sirdēstiem un viņa vardarbīgu sodīšanu, kas attaisnojama, lai žēlotu viņu, vienalga izskan divdomīgi. Šajos ģeopolitiskajos apstākļos tie prasa izvērstāku komentāru.

Savukārt pārējais prāvais aktieru pulks darbojas kā vienots bezpersonisks organisms, slāpējot katram savu temperamentu, lai iekļautos kopējā ansamblī, kas konceptuāli nav balstīts individualitātes vērtībā, bet gan bara instinktā. Aktieru apņēmīgā skatuviskā eksistence raisa pat apbrīnu, ar savu pašai izdevīgo darbu atgādinot par aktiera profesijas drāmu strādāt tādā repertuārā, kāds nu ir iedalīts.

Izrādi ir ļoti grūti, dažbrīd pat mokoši skatīties, ja mēģina izsekot līdzī prātam neaptveramajiem pazemojumiem, kam ļauj Lilita, un saslēgt redzamo apātisko, pustumsā notiekošo rosību ar režisora filozofisko redzējumu. Ja ne vedina uz eksistenciālām pārdomām, tad trenēt pacietību šī izrādē noteikti dod iespēju. ■

SUŅU CIEMA NELAIMES LĀCIS

Nacionālajā teātrī
9., 10., 30.XI, 27.XII, 12.I plkst. 19
Biļetes *Biļešu paradīzes* tīklā EUR 10–28

LIEPĀJAS
SIMFONISKAIS
ORĶESTRIS

Japānas zvaigzne

HINA MAEDA

Piedalās:
Hina MAEDA (vijole)
Liepājas Simfoniskais orķestris

Diriģents: Guntis KUZMA

Programmā:
Kārlis Maria fon VĒBERS operas "Eiriantē" uvertūra
Henriks VEŅAVSKIS Otrais Koncerts vijolei un orķestrim
Sergejs RAHMAŅINOVS Simfoniskā poēma "Miruso sala"
Juris KARLSONS "Noslēpumainais dārzs" (pirmatskaņojums)

02.12.
18.00 | Lielais dzintars

bilesuparadize.lv
liepajassimfoniskais.lv

